

PRIKAZ DOKTORSKE DISERTACIJE

Gabrijela Ratkajec Gašević

Spremnost mladih osoba na promjenu tijekom posebne obveze uključivanja u individualni ili grupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade

Gabrijela Ratkajec Gašević, znanstvena novakinja na Edukacijsko – rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu je 8. studenog 2013. godine obranila doktorski rad pod nazivom *Spremnost mladih osoba na promjenu tijekom posebne obveze uključivanja u individualni ili grupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade*. Doktorska disertacija je nastala u okviru Poslijediplomskog doktorskog studija iz socijalnog rada i socijalne politike Studijskog centra socijalnog rada, Pravnog fakulteta u Zagrebu. Doktorska disertacija je napisana pod mentorstvom prof.dr.sc. Antonije Žižak. Osim spomenute mentorice, *članica povjerenstva* za ocjenu rada bila je i prof.dr.sc. Nivex Koller – Trbović, dok je predsjednica bila prof.dr.sc. Marina Ajduković.

Obranjeni doktorski rad ima 251 stranicu teksta podijeljenih u 5 cjelina i 10 priloga. Rad ima sažetak na engleskom i hrvatskom jeziku te 148 navoda literature. Osnovni dijelovi rada su: Uvod (1); Ciljevi, istraživačka pitanja (2); Kvantitativni dio istraživanja (3); Kvalitativni dio istraživanja (4); Rasprava i zaključak (5).

Uvod (1) se sastoji od šest poglavlja u kojima su predstavljani teorijski koncepti promjene ponašanja, osnovni koncepti istraživanja (konstruktivne motivacije za promjenom, spremnost na promjenu i spremnost za tretman), kontekst provedbe istraživanja, teorijski modeli na kojima se temeljilo istraživanje te su predstavljene sve dostupne spoznaje relevantne za istraživanje spremnosti na promjenu i spremnosti za tretman kod maloljetnih počinitelja kaznenih djela. U izradi uvodnog dijela korištena je relevantna literatura.

Cjelina **Ciljevi i istraživačka pitanja (2)** predstavlja svrhu i ciljeve rada. Istraživanje je imalo namjeru steći uvid u obilježja, vrstu, stupanj motivacije za promjenom kod mladih kojima je izrečena posebna obveza uključivanja u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade operacionalizirane kroz spremnost na promjenu i spremnost za tretman. Na temelju dosadašnjih spoznaja postavljena su dva cilja, a koji su nadalje operacionalizirani u devet istraživačkih pitanja:

Cilj 1: Utvrditi u kojoj je mjeri Transteorijski model promjene primjeren za procjenu stupnja spremnosti na promjenu kod mladih koji su nakon počinjenog kaznenog ili prekršajnog djela upućeni u savjetovalište.

Cilj 2: Istražiti i opisati vlastiti doživljaj promjene kod mladih s izrečenom posebnom obavezom uključivanja u individualni ili grupni rad savjetovališta za mlade na početku tretmana.

Metodološki okvir istraživanja temeljio se na kombiniranom metodološkom pristupu. Podaci su prikupljeni kvantitativnim i kvalitativnim putem te su prožeti na razini interpretacije. S jedne strane bilo je nužno prikupiti informacije o razini spremnosti na promjenu i spremnosti za tretman (kvantitativni dio istraživanja), dok s druge strane bilo je nužno sagledati vrijednost tih informacija iz perspektive mladih (kvalitativni dio istraživanja).

U cjelini **Kvantitativni dio istraživanja (3)** prvo su predstavljene hipoteze kvantitativnog dijela istraživanja, način prikupljanja podataka, etička pitanja, metode analize podataka te je predstavljen uzorak i instrumentarij, a zatim su predstavljeni rezultati ovog dijela istraživanja.

Istraživanje se odvijalo u Centru za socijalnu skrb Zagreb i u Centrima za socijalnu skrb s područja Zagrebačke županije. Kvantitativni podaci prikupljeni su od 160 maloljetnika/mlađa punoljetnika metodom samoprocjene i uvidom u 218 dosjea. Maloljetnici i mlađi punoljetnici su samoprocjenjivali vlastitu spremnost na promjenu i spremnost za tretman putem tri skale: Skale procjene spremnosti na promjenu (*Stages of Change Questionnaire*, McConaughy, Prochaska i Velicher, 1983.), Skale procjene uravnoteženosti dobitaka i gubitaka pri promjeni – verzija za adolescente počinitelje kaznenih djela (*Decisional Balance Scale – Adolescent Offenders*, Jordan, 2005.) i Upitnika o početnoj procjeni doživljaja posebne obaveze (kreirane za potrebe ovog istraživanja) dok je uvid u dosjee rađen putem Anketnog upitnika o okolnostima izricanja posebne obaveze.

Obzirom da glavnom istraživanju nije prethodilo pilot istraživanje u radu su prikazane nužne provjere metrijskih obilježja instrumenata. Sumarno, sva tri instrumenta su ukazala na zadovoljavajuća metrijska obilježja.

Kod prikaza rezultata kvantitativnog dijela istraživanja, prvo je predstavljena deskriptivna statistika, a zatim provjera postavljenih hipoteza putem odgovarajućih, pažljivo odabranih statističkih analiza. Sumarno, od devet postavljenih hipoteza, jedna je odbačena, tri su potvrđene, a njih pet je djelomično potvrđeno. Ta cjelina disertacije završava opisom ključnih spoznaja i predstavljanjem značenja tih spoznaja u odnosu na ostala dostupna saznanja o tim konstruktima.

Osnovne spoznaje kvantitativnog dijela istraživanja upućuju:

- Utvrđena metrijska obilježja instrumenta dozvoljavaju procjenu promatranih konstrukata.
- Sva tri instrumenta omogućuju uvid u početnu razinu spremnosti na promjenu i spremnosti za tretman odabranog uzorka, međusobno se ne preklapaju već svaki novim informacijama doprinosi objašnjenju spremnosti.
- Demografska obilježja i okolnosti izricanja posebne obaveze ne doprinose objašnjenju spremnosti na promjenu, već tome doprinose procjena dobitaka i gubitaka i konstrukti koji prezentiraju početan doživljaj tretmana.
- Skala procjene spremnosti na promjenu omogućuje jasno razlikovanje ispitanika u stadiju predkontemplacije od ispitanika u drugim stadijima promjene.
- Skala uravnoteženosti procjene dobitaka i gubitaka pri promjeni omogućuje razlikovanje mladih u stadiju kontemplacije od mladih u ostalim stadijima promjene.
- Jedan od faktora Upitnika o početnom doživljaju tretmana (procjena prikladnosti i pravovremenosti tretmana) u najvećoj mjeri diskriminira tri promatrane grupe ovisno o procijenjenoj razini spremnosti na promjenu, kao što i u najvećoj mjeri doprinosi objašnjenju konstrukta spremnosti na promjenu.
- Kombinacija ova tri instrumenta osigurava sveobuhvatan pristup procjeni spremnosti na promjenu i spremnosti za tretman.

U cjelini **Kvalitativni dio istraživanja (4)** prvo su predstavljena istraživačka pitanja kvalitativnog dijela istraživanja, sudionici, metode prikupljanja podataka, etička pitanja, metode analize te meto-

dološki utemeljena odabrana analiza podataka, a nakon toga slijede rezultati kvalitativnog dijela istraživanja.

U kvantitativnom dijelu istraživanja je sudjelovalo 20 mladih. Korištena je metoda razgovora, tehnika polustrukturiranog intervjua. Podaci su obrađeni putem tematske analize okvira.

Osnovne spoznaje kvalitativnog dijela istraživanja pokazuju slijedeće:

- Rezultati korespondiraju s rezultatima kvantitativnog djela istraživanja, gdje mladi u stadiju predkontemplacije na drugačiji način opisuju i razumiju promjenu u odnosu na mlade iz stadija kontemplacije i akcije. To je vidljivo i kod pojašnjenja internalnih i eksternalnih čimbenika koji potencijalno utječu na povećanje spremnosti na promjenu.
- Rezultati omogućuju dodatan uvid u razumijevanje promjene. Ističu kako promjena uključuje promjene navika, stava, razmišljanja i ponašanja. U tom procesu važna je uloga osoba iz okruženja. Za postizanje promjene važna je osobna želja i vjera osobe da je promjena moguća.

Završni dio disertacije **Rasprava i zaključak (5)** sastoji se od glavne rasprave i predstavljanja ograničenja istraživanja te znanstvenih i stručnih implikacija.

Glavna rasprava upućuje kako je s odabranim setom instrumenata moguće razlikovati mlade osobe u stadiju predkontemplacije od ostalih, dok razlike između stadija kontemplacije i akcije nije moguće utvrditi ovim setom informacija.

Ograničenja kvantitativnog dijela istraživanja odnose se na nemogućnost provedbe pilot istraživanja, određena ograničenja korištenih instrumenata, odabrani način prikupljanja podataka koji se pokazao zahtjevnim dok se kao ograničenje kvalitativnog dijela istraživanja pojavljuje nemogućnost teorijskog zasićenja kod jedne skupine sudionika (mladih u stadiju akcije). I u ovom dijelu rada autorica je pokazala zavidnu kritičnost.

Rad završava vrijednim sugestijama o mogućoj primjeni nalaza istraživanja u nekoliko područja tretmana djece i mladih s problemima u ponašanju, od procesa procjene ključnih obilježja maloljetnika u procesu odlučivanja o vrsti pogodne intervencije do izravnog rada s maloljetnikom tijekom savjetovanja odnosno tijekom učenja novog prosocijalnog ponašanja. Ujedno su po prvi puta opisana i predstavljena obilježja mladih upućenih u ovu vrstu tretmana

te je dan osvrt na daljnje mogućnosti korištenja instrumenata u procjeni mladih i u određivanju najprimjerenije intervencije.

U cjelini radi se o iznimno vrijednom znanstvenom dijelu. Kao prvo, radi se o teorijski iznimno dobro utemeljenom istraživanju u kojem je prikazana mogućnost primjene transteorijskog modela za procjenu stupnja spremnosti na promjenu kod mladih koji su nakon počinjenog kaznenog ili prekršajnog djela upućeni u savjetovanište. S obzirom da se radi i u nas, ali i u svijetu o novom i vrlo kreativnom teorijskom konstrukt, istraživanja u

ovom području su malobrojna i vrlo složena. Pod tim vidom izbor kombiniranog kvalitativnog i kvantitativnog pristupa, što je rijetka istraživačka praksa u nas, je bio više nego opravdan i urodio je značajnim spoznajama u razumijevanju ovih konstrukata. Također, korištenje kombiniranog kvalitativnog i kvantitativnog pristupa otvorilo je nova značajna istraživačka pitanja.

Pripremila:
Prof.dr.sc. Marina Ajduković